

3. Даниленко В.Я. Дизайн України в освітньому контексті художньо-проектної культури. / В.Я. Даниленко. – Х.: Колорит, 2005
4. Корсунський В. О. Методика навчання майбутніх дизайнерів основ формоутворення в процесі вивчення фахових дисциплін: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук.: спец 13.00.02 «Теорія та методика навчання (технічні дисципліни)» / В.О. Корсунський. – Ялта, 2012. – 20 с.
5. Лесняк В. И. Графический дизайн: (основы профессии) [Электронный источник] / В. Лесняк. – Х.: Биос Дизайн Букс, 2009. – С. 82-84. – Режим доступу: <http://www.viprint.ru/34в>.
6. Мелодинский Д.Л. Школа архитектурно-дизайнерского формообразования: учеб. пособие. / Д.Л. Мелодинский. – М.: Архитектура, 2004
7. Міщенко Г. Що таке національна форма? / Г. Міщенко. – К., 1997. – С. 45-48.
8. Носаченко Т.Б. Формування в молодших школярів конструктивних умінь у процесі навчання образотворчого мистецтва і художньої праці: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук.: спец 13.00.02 «Теорія та методика навчання (технічні дисципліни)» / Т.Б. Носаченко. – Київ, 2006. – 20 с.
9. Тименко В.П. Початкова дизайн-совіта: теорія і практика формування конструктивних умінь особистості. / В.П.Тименко. – К.: Педагогічна думка, 2010. – 83 с.
10. Рунге В. Ф. Основы теории и методологии дизайна : учеб. пособие / В. Ф. Рунге, В. В. Сеньковский. – М. : МЗ-Пресс, 2001. – 232 с.
11. Яковлев М. І. Логічно-мотивовані принципи формоутворення знакових образів графічного дизайну // Українська академія мистецтв: Досл. та науково-метод. праці. – К., 1998. – Вип.5. – С. 65-70.

Лобач Н.

*викладач кафедри медичної інформатики, медичної і біологічної фізики
ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія», м. Полтава*

УДК 378.14

ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті розглядається проблема професійної підготовки студентів вищого навчального закладу, відповідно до вимог сьогодення. Перераховані й обґрунтовані форми, методи і засоби навчання, що впливають на процес формування інформаційно-аналітичної компетентності.

Ключові слова: *зміст навчання, методи навчання, форми навчання, інформаційно-аналітичні вміння.*

Лобач Н.

преподаватель кафедры медицинской информатики, медицинской и биологической физики ВГУЗУ «Украинская медицинская стоматологическая академия», г. Полтава

**СРЕДСТВА ФОРМИРОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ
ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ**

В статье рассматривается проблема профессиональной подготовки студентов высшего учебного заведения, в соответствии с требованиями современности. Перечислены и обоснованы формы, методы и средства обучения, влияющие на процесс формирования информационно-аналитической компетентности.

Ключевые слова: содержание обучения, методы обучения, формы обучения, информационно-аналитические умения.

Lobach N.

teacher of department of medical informatics, medical and biological physics, state higher educational establishment of Ukraine "Ukrainian Medical Stomatological Academy", Poltava

**FORMATIONS' MEANS OF INFORMATION AND ANALYTICAL
COMPETENCE OF STUDENTS IN THE HIGHER EDUCATIONAL
ESTABLISHMENTS**

The problem of professional student's training in higher educational establishments in accordance with the nowadays requirements are examined in the article. Forms, methods and means of teaching, influenced on the process of informative and analytical competence's formation are listed and grounded.

Keywords: learning content, teaching methods, forms of training, information-analytical skills.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливим науковими чи практичними завданнями. У наш часі інформація – найважливіший ресурс розвитку майбутнього фахівця. Володіння нею, способами її отримання, обробки та використання стає необхідною умовою набуття знань у вищому навчальному закладі, вміле використання інформації надає студенту величезні можливості для творчого розвитку і саморозвитку. Це зумовило нагальну потребу цілеспрямованого формування у студентів інформаційно-аналітичної компетентності, яку розуміємо як складову професійної компетентності, що відображає готовність та здатність тих, хто навчається, застосовувати здобуті знання, вміння, навички та особистісні якості у процесі роботи з інформацією, а також аналітико-синтетичну обробку інформації у різних видах і формах представлення (традиційній, електронній) з метою отримання якісно нового знання, що дає можливість забезпечити процес прийняття рішень у різних

сферах діяльності людини, у тому числі професійній.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Дослідженням формування і розвитку умінь роботи з інформацією займалися такі науковці як: Н. Гендіна, Н. Морзе, В. Клочко, М. Жалдак, Н. Сляднева, А. Горячов та інші.

Різноманітні аспекти інформаційно-аналітичної діяльності розглядали вчені: О. Гайдамак, О. Кобелев, О. Назначило, Н. Рижова, О. Скафа, Н. Сляднева, Р. Сорока та інші.

Упровадження в навчальний процес методів активного навчання вивчали А. Вербицький, І. Лернер, А. Матюшкін, М. Махмутов, А. Смолкін, П. Щербань та інші.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Розглянути форми, метода та засоби навчання у вищому навчальному закладі, які сприяють формуванню інформаційно-аналітичної компетентності студентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування інформаційно-аналітичної компетентності студентів потребує комплексного підходу, що висуває особливі вимоги до змісту, методів, форм і засобів навчання. У педагогічній літературі є декілька підходів до визначення поняття «засоби навчання». П. Підкасистий розуміє під засобом навчання матеріальний (підручники, навчальні посібники, дидактичні матеріали, моделі, тестовий матеріал, препарати, засоби наочності, технічні засоби навчання, лабораторне обладнання) чи ідеальний (усна і письмова мова, понятійно-термінологічний апарат різних дисциплін) об'єкт, що використовується викладачем та учнями для засвоєння знань [11]. В. Сластьонін під засобами навчання розуміє навчальні та наочні посібники, демонстраційні пристрої, технічні засоби й інше, але наголошує на тому, що засоби навчання розуміються також у широкому сенсі. У цьому випадку – це все те, що сприяє досягненню мети освіти, тобто вся сукупність методів, форм, змісту, а також спеціальних засобів навчання [15].

Отже, можемо сказати, що засоби навчання охоплюють майже всі компоненти освітньої системи, де без створення умов для повноцінного їх функціонування якісна підготовка майбутніх спеціалістів не можлива. Таким чином, у своєму дослідженні ми будемо розглядати засоби формування інформаційно-аналітичної компетентності саме у широкому розумінні.

Інноваційний шлях розвитку України, зокрема медичної галузі, супроводжується впровадженням сучасних технологій та обладнання, тому вдосконалення змісту професійної підготовки майбутніх лікарів необхідно з урахуванням вимог сьогодення, а саме, оновлення змісту освіти, що знайшло своє відображення у Законі України «Про вищу освіту», де її зміст визначається як «обумовлена цілями та потребами суспільства система знань, умінь і навичок, професійних, світоглядних і громадянських якостей, що має бути сформована в процесі навчання з урахуванням перспектив розвитку

суспільства, науки, техніки, технологій, культури та мистецтва» [3].

Н. Волкова визначає, що на зміст освіти впливають наступні чинники: об'єктивні (потреби суспільства в розвитку людини, науки й техніки, які супроводжуються появою нових ідей, теорій і докорінними змінами технологій); суб'єктивні (політичні відносини у суспільстві, методологічні позиції вчених тощо) [1].

У наш час зміст вищої освіти потребує корегування й оновлення, зміни програм на користь збільшення практичної орієнтації студентів, при цьому основною функцією практичної підготовки майбутніх спеціалістів стає формування навичок самостійного здобуття знань, адже в умовах науково-технічного прогресу відбувається швидке їх старіння. Французьким соціологом П. Берто було встановлено своєрідну одиницю старіння знань «напіврозпад компетентності», яка означає період після закінчення навчання, протягом якого отримані знання застарівають на 50%. Ще в середині ХХ ст. він становив 5-6 років і на сьогоднішній день має тенденцію до зменшення. Така швидкість старіння знань потребує постійного їх оновлення, що зумовило орієнтацію вищої школи на формування у студентів інформаційно-аналітичної компетентності. Реалізація такого підходу можлива тільки при виборі відповідних методів навчання. Н. Волкова вважає, що метод навчання – це взаємопов'язана діяльність викладача та учнів, що спрямована на засвоєння ними системи знань, набуття умінь і навичок, їх виховання і загальний розвиток [1].

Система методів навчання розглядалась різними науковцями у різні часи, але й дотепер не існує єдиної їх класифікації, назвемо деякі з них:

– за джерелами знань: словесні, наочні, практичні (Н. Верзилин, Е. Перовский, Е. Голант, П. Підкасистий);

– за характером дидактичних цілей і розв'язанню пізнавальних завдань у процесі навчання: а) методи набуття нових знань; б) методи формування вмінь і навичок, застосування знань на практиці; в) методи перевірки й оцінки знань, умінь і навичок (М. Данилов, Б. Єсіпов);

– за особливостями навчально-пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний (інформаційно-рецептивний); репродуктивний; проблемний; частково-пошуковий (евристичний); дослідницький (І. Лернер, М. Скаткин);

– комбінування різних ознак: методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності; методи стимулювання учіння; методи контролю і самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності (Ю. Бабанский);

– поєднання способів діяльності викладача і учнів: методи викладання (інформаційно-повідомлюючий, пояснювальний, інструктивно-практичний, пояснювально-спонукальний); методи навчання

(виконавчий, репродуктивний, продуктивно-практичний, частково-пошуковий, пошуковий) (М. Махмутов) [13].

Наведені вище класифікації методів навчання, мають деякий загальний інваріант, застосування якого забезпечує формування інформаційно-аналітичної діяльності, але поєднання традиційних методів навчання з інноваційними, активними, на нашу думку, є ефективнішими і актуальнішими на сьогоднішній час.

Як визначає О. Лопатіна, активні методи навчання – це методи, які спонукають студентів до активної розумової і практичної діяльності в процесі оволодіння навчальним матеріалом, та спрямовані на самостійне оволодіння знаннями і вміннями в процесі активної розумової і практичної діяльності. Ознаками методів активного навчання є створення проблемної ситуації, взаємонавчання, індивідуалізація, дослідження проблем і явищ, що вивчаються, самостійна взаємодія студентів з навчальною інформацією, мотивація [5].

На думку М. Пащенко, сутність активних методів навчання полягає в тому, що студенти отримують необхідні знання шляхом вивчення й аналізу різних джерел інформації, а формування знань іде тим успішніше, чим вище їх активність, що призводить не тільки до кращого розуміння, запам'ятовування, зберігання і відновлення нової інформації, але й формує вміння застосовувати отримані знання на практиці [9].

Отже, активні методи навчання ґрунтуються на застосуванні сучасних методів роботи з інформацією та є необхідним інструментом для створення ефективної моделі підготовки майбутніх фахівців. Тому, для досягнення поставленої мети, а саме формування інформаційно-аналітичної компетентності, необхідно залучати студентів у активний пізнавальний процес, забезпечивши їм вільний доступ до різноманітної інформації.

Як бачимо, зміст навчання показує, які необхідно закласти знання, сформувати вміння та навички у студентів, щоб побудувати основу для формування високопрофесійної особистості, методи навчання пояснюють сутність навчальної взаємодії студента і викладача, а форма навчання визначає, яким чином необхідно організувати навчальний процес для успішного досягнення поставленої мети.

Основними формами навчання у вищому навчальному закладі є: лекційні заняття, практичні, лабораторні роботи, семінари, самостійна робота, виконання проектів, написання рефератів, підготовка доповідей, проведення дослідницьких робіт та інші. Розглянемо деякі з них.

Лекція залишається однією з провідних організаційних форм навчання у вищому навчальному закладі. Розрізняють декілька видів лекцій у залежності від дидактичних задач, які ставить перед собою лектор – традиційні та інтерактивні. Т. Головачук стверджує, що традиційні лекції

характеризуються високою активністю викладача, здатні організувати початкове сприйняття матеріалу й сформуванню основу для подальшого самостійного вивчення й оволодіння знаннями, але спостерігається пасивність студентів до сприйняття чужих думок, відсутність самостійності і неможливість осмислення матеріалу в процесі механічного запису слів лектора. Головне ж спрямування інтерактивної лекції – це самостійне здобуття знань студентами, їх «самонавчання» під керівництвом лектора з використанням усіх доступних інтерактивних методів. Інтерактивні лекції дають можливість студентам брати участь у вирішенні поставлених проблем, висловлювати власну думку, дискутувати з колегами і викладачем [2]. На думку В. Архименко, З. Архименко, Н. Пащевської інтерактивні лекції виконують наступні функції:

- мотиваційна – розвиває інтерес до науки;
- методична – містить пояснення, інтерпретації, прогнози;
- організаційно-орієнтаційна – містить поради з організації роботи та інформацію про джерела літератури;
- професійно-виховна – розвиває спеціальні здібності і виховує професіоналізм;
- оцінно-розвиваюча – формує розумові та оціночні вміння [8].

М. Литвінцева визначила, що на інтерактивних лекціях, ключовим принципом активізації пізнавальної діяльності є принцип проблемності [4]. До таких лекцій відносять: проблемну лекцію, бінарну, лекцію із заздалегідь запланованими помилками, лекцію-конференцію, лекцію-консультацію.

1. Проблемна лекція. Під час проведення такого типу лекцій нові знання вводяться у відповідності до проблемного навчання, лекція будується таким чином, що пізнання студента наближається до пошукової, дослідницької діяльності, оскільки одну частину знань студент отримує від лектора, а іншу здобуває самостійно під його керівництвом. Дослідження Ю. Риндіної [14] показали, що у ході проведення проблемної лекції студенти оволодівають наступними вміннями та навичками: самостійно оцінюють, аналізують і знаходять кращі варіанти вирішення поставленої проблеми; визначають, осмислюють напрям своєї діяльності, її конкретні цілі та завдання на кожному етапі роботи; прогнозують результати; організовують роботу з відбору, обробки інформації; проводять порівняльний аналіз різних концепцій; самовизначаються в освітньому просторі.

2. Під час проведення лекції із заздалегідь запланованими помилками студенти виступають у якості опонентів, рецензентів, експертів та здійснюють постійний контроль над змістом лекції для знаходження помилок, які навмисно заклали викладач. Такі елементи інтелектуальної гри активізують пізнавальну, розумову діяльність студентів, активізують їх

увагу [17]. Як зазначає В. Шахов лекції із заздалегідь запланованими помилками виконують не тільки стимулюючу функцію, але і контролюючу де викладач може оцінити рівень підготовки студентів з предмету.

3. Бінарна лекція – лекція у формі діалогу двох викладачів у якості науковців, або науковця і практика, або викладача та студента. Перевагами бінарної лекції Т. Головачук [2] вважає високу міру активності сприйняття, мислення студентів, «перемикання» з одного лектора на іншого, що сприяє підтриманню високого рівня уваги та інтересу студентів; "запускає" розумовий процес; дає можливість передати більший обсяг інформації за рахунок переконструювання матеріалу; краще зрозуміти матеріал завдяки практичним прикладам.

4. Лекція-конференція будується на принципі науково-практичного заняття, складається із заздалегідь поставленої проблеми і системи доповідей, які контролюються викладачем. Під час підготовки до такої лекції студенти ретельно готуються, опрацьовують матеріал лекції та додаткову літературу. Л. Наконечна вважає, що саме такі заняття сприяють розвитку пізнавальної самостійності та професійної компетентності студентів [6].

5. Лекція-консультація проводиться за двома сценаріями. Перший тип «питання-відповідь»: як правило лектор відповідає на питання студентів з розділу дисципліни. Другий тип – «питання-відповідь-дискусія»: викладається нова навчальна інформація лектором, відбувається постановка питання та організація дискусії у пошуку відповідей на нього [4].

Отже, зазначимо, що інтерактивні лекції, як форма навчання у вищому навчальному закладі, сприяють відтворенню навчальної діяльності та формують початкові інформаційно-аналітичні уміння, а саме: ставити проблему, будувати гіпотезу, аналізувати зміст матеріалу, виділяти його смислові частини, визначати фундаментальні поняття і зіставляє їх між собою, встановлювати між ними причинно-наслідкові зв'язки та інше, що сприяють формуванню інформаційно-аналітичну компетентність.

Іншою формою навчання у вищому навчальному закладі є семінарські заняття. Якщо лекція закладає основи наукових знань в узагальненій формі, то семінарські заняття спрямовані на розширення і деталізацію цих знань, на вироблення і закріплення навичок професійної діяльності [10]. Як зазначає М. Мешков, метою проведення семінарських занять є синтез літератури, яку вивчав студент та співвідношення її з матеріалом лекційних занять, що формує вміння аналізувати та критично оцінювати різноманітні джерела інформації, розвиває креативність та пошукові здібності студентів.

Т. Шкваріна вважає, що «у процесі семінарських занять студенти оволодівають науковим апаратом, набувають навичок оформлення наукових робіт, оволодівають мистецтвом усного та письмового викладу матеріалу, захисту наукових положень та висновків, які вони розвивають» [18, с. 147].

Р. Піонова стверджує, що семінарським заняттям притаманні такі основні функції:

- поглиблення, конкретизація і систематизація знань, отриманих студентами на попередніх етапах навчання;
- розвиток умінь і здібностей самостійної навчально-пізнавальної та науково-дослідницької роботи;
- формування аналітичного мислення, розвиток рефлексії;
- прищеплення умінь вести дискусію, пропагувати, відстоювати свою точку зору, розвивати усне мовлення;
- контроль за ступенем і характером засвоєння навчального матеріалу [12].

Отже, семінарські заняття – це, в першу чергу, самостійна робота з навчальною літературою, що формує вміння знаходити, аналізувати, відбирати, структурувати інформацію та систематично й логічно її викладати, робити самостійні узагальнення і висновки теоретичного або практичного характеру, оформляти та презентувати.

Самостійна робота у вищому навчальному закладі є основною формою навчання, що пронизує будь яку навчальну діяльність студентів та включає в себе її наступні види: пошук та аналітико-синтетична обробка додаткової літератури; конспектування, складання планів і тез; написання рефератів, доповідей, оглядів, звітів; виступ з доповіддю на семінарських заняттях; виконання контрольних завдань та ін. [16].

Поняття «самостійна робота» використовується авторами в різному значенні. Дослідження Т. Нечаєвої виявили, що у психолого-педагогічній літературі часто вживають два близьких за змістом, але не тотожних терміни – «самостійна робота» та «самостійна діяльність». Відмінність самостійної роботи від самостійної діяльності, вважаючи на особливість їх організації, полягає у наступному:

- самостійна робота є формою організації самостійної діяльності;
- самостійна робота завжди обмежена часовими рамками;
- результати виконання самостійної роботи контролюються педагогами, а тому її виконання є обов'язковим для кожного студента [7].

А. Котова стверджує, що у кожному виді самостійної діяльності необхідно використовувати пошукові завдання, для стимуляції евристично-пошукових дій, під час яких студенти вчаться вирішувати нестандартні завдання, проявляючи творчість і активність.

Дослідження педагогів і психологів виявили чотири рівні самостійної роботи студентів:

- 1) репродуктивна самостійна робота (пропонує алгоритмічну діяльність за зразком викладача у типовій ситуації);

2) реконструктивна самостійна робота (підштовхує студентів до використання набутих знань у відомій, частково зміненій ситуації);

3) частково-пошукова (евристична) самостійна робота (накопичення студентами нового досвіду та використання його у нетипових ситуаціях);

4) творча самостійна робота (формує творчі якості особистості, у процесі якої відбувається аналіз проблемної ситуації, самостійний вибір засобів і методів розв'язання поставленого завдання, у результаті – студент отримує нову інформацію).

Отже, під час виконання самостійної роботи у студентів формується певний рівень інформаційно-аналітичної компетентності, за умов включення його у самостійно-пізнавальну діяльність, із застосуванням завдань пошукового спрямування з використанням різного типу інформаційних джерел.

Підсумовуючи, можемо зазначити, що для формування інформаційно-аналітичної компетентності студентів можуть бути використані всі вище зазначені форми навчання, але сформованість компетентності буде на різному рівні, що зумовлено специфікою та відмінностями їх основних дидактичних функцій. У таблиці 1 ми здійснили відбір інформаційно-аналітичних умінь, що формуються під час різних форм навчання.

Таблиця 1

Система інформаційно-аналітичних умінь

Форми навчання	Інформаційно-аналітичні уміння
Лекційні заняття	<ul style="list-style-type: none"> • Записувати у логічній послідовності суттєві думки, положення лекції, що є результатом аналізу і синтезу власного мислення, розвивати теоретичне мислення; • ігнорувати надлишкову інформацію відділяти другорядне від головного, узагальнювати і систематизувати зміст лекції; • визначати фундаментальні поняття і зіставляє їх між собою, встановлювати між ними причинно-наслідкові зв'язки; • формулювати питання, дискутувати, формувати навички доказів та спростування; • демонструвати розуміння загальної структури дисципліни, її зв'язок з іншими дисциплінами, розуміти і використовувати методи критичного аналізу.

Продовження табл. 1

Семінарські заняття (практичні, лабораторні)	<ul style="list-style-type: none"> • Формувати предметні і соціальні якості професіонала для досягнення поставленої мети; • осмислювати систему аргументацій, тобто перетворювати інформацію на знання, а знання – у переконання і погляди; • використовувати знання, що отримані на лекційних заняттях та самостійно здобуті, у підготовці до семінарських, практичних, лабораторних занять; • відбирати, визначати основне із великої кількості матеріалу для підготовки відповіді на семінарському занятті; • оформляти та презентувати результати своєї діяльності; • виступити зі своїм повідомленням, формулювати, обґрунтовувати та відстоювати свою точку зору; • розвивати логічне мислення під час відповіді на питання викладача та колег.
Самостійна робота	<ul style="list-style-type: none"> • Визначати шляхи отримання інформації, будувати стратегію пошуку інформаційних джерел (електронні та друковані); • робити запити для пошуку інформації; • користуватися різними інформаційно-комунікаційними технологіями для пошуку, обробки та збереження інформації; • робити аналітико-синтетичну обробку інформації; • критично-оцінювати інформацію; • користуватися програмними пакетами для оформлення та презентації результатів своєї діяльності.

Отже, враховуючи вище зазначені інформаційно-аналітичні вміння, необхідно зауважити, що деякі з них можуть застосовуватися одночасно у різних формах навчання, наприклад, вміння аналізувати і критично оцінювати інформацію, вміння аналізувати і творчо переробляти її. Рефлексивні вміння повинні використовуватися у всіх формах навчання для здійснення контролю над виконуваними діями.

Висновки: Таким чином, для формування інформаційно-аналітичної компетентності необхідно застосовувати такі методи та форми навчання, які забезпечують розвиток пізнавальної активності, творчих здібностей та якостей, що необхідні для самостійного вирішення поставлених завдань у майбутній професійній діяльності, впевненості у собі, у своїх вміннях, можливостях успішного подолання труднощів, що виникають.

Література

1. Волкова Н.П. Педагогіка : Посібник для студентів вищих навчальних закладів / Н.П Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – 240 с.
2. Головачук Т.І. Іноваційний підхід при проведенні лекційного заняття / Т.І. Головачук // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – 2011. – Випуск 2, ч.1. – С. 405-410
3. Закон України «Про вищу освіту» // Освіта. – 2002. – № 12-13
4. Литвинцева М. В. Формирование поисковой деятельности студентов в процессе математической подготовки в педагогическом вузе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Литвинцева Марина Викторовна. – Красноярск, 2008. – 173 с.
5. Лопатина О.И. Активные методы обучения / О.И. Лопатина // Успехи современного естествознания. – 2012. – № 5 – С. 171-172
6. Наконечна Л.Й. Іноваційна лекція як засіб розвитку пізнавальної самостійності студентів / Л.Й. Наконечна // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. – 2009. – № 3. – С. 194-199.
7. Нечаева Т.А. Роль самостоятельной работы студентов в современном учебном процессе/ Т.А. Нечаева // Известия ТРТУ, №2. Тематический выпуск. Гуманитарные науки в современном мире. – 2006. – С.135-140
8. Пащевская Н.В. Лекция как один из методов развития креативного мышления студентов / Н.В. Пащевская, З.М. Ахрименко, В.Е. Ахрименко // Экономика, Право, Печать. Вестник КСЭИ. – 2013. – № 4. – С. 91-98.
9. Пащенко М. І. Методи інтерактивного навчання у підготовці майбутніх вчителів / М. І. Пащенко // Вісник Черкаського університету. – 2008.– Вип. 131. – С. 95-101.
10. Педагогіка вищої школи: учебно-методическое пособие / сост. Н. И. Мешков, Н. Е. Садовникова. – Саранск, 2010. – 80 с.
11. Педагогіка. Учебное пособие для студентов педагогических вузов и педагогических колледжей / Под ред. П.И. Пидкасистого. – М. : Педагогическое общество России, 1998. – 640 с.
12. Пионова Р.С. Педагогіка вищої школи: Учебное пособие / Р.С. Пионова. – Мн. : Университетское, 2002. – 256 с.
13. Педагогіка: Основные положения курса: Пособие. – 3-е изд. – Мн. : ТетраСистемс, 2002. – 256 с.
14. Рындина Ю. В. Формирование исследовательской компетентности студентов в рамках аудиторных занятий / Ю. В. Рындина // Молодой ученый. – 2011. – №4. – Т.2. – С. 127-131.
15. Слостенин В.А. Педагогіка: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов; Под ред. В.А. Слостенина. – М. : Издательский центр "Академия", 2002. – 576 с.
16. Тимофеев А.А. Самостоятельная работа студентов или врачей / А.А. Тимофеев, С.В. Витковская, С.В. Максимча // Современная стоматология, 2009. – № 1. – С.143-145.
17. Шахов В.І. Психолого-педагогічні основи активних методів навчання / В.І. Шахов // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія. – 2006. – Вип.18. – С.76-83.
18. Шкваріна Т. М. Професійна підготовка майбутніх учителів іноземної мови до навчання дошкільників засобами інтерактивних технологій / Т.М. Шкваріна // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Пед. науки. – 2009. – Вип. 145. – С. 146-150.